

Een zinvolle daginvulling in de intramurale zorg: grote verschillen tussen scholingsbehoeften van zorgverleners in de verstandelijk gehandicapten zorg, de ouderenzorg en de GGZ.

Factsheet. Utrecht: NIVEL, 2017 (versie 17-7-2017. DEF)

Renate Verkaik, Anke J.E. de Veer, Kim de Groot, Anneke L. Francke

Volgens zorgverleners in de intramurale verstandelijk gehandicapten zorg (VGZ) krijgt het merendeel van hun cliënten een zinvolle daginvulling. Dit ligt anders bij zorgverleners in de intramurale geestelijke gezondheidszorg (GGZ) en ouderenzorg. Volgens hen krijgt maar een klein deel van hun cliënten een zinvolle daginvulling. In de intramurale ouderenzorg hebben zorgverleners het vaakst een behoefte aan scholing over een zinvolle daginvulling. Het gaat dan vooral om agogische vaardigheden, bijvoorbeeld bij het motiveren en coachen van cliënten. Ook hebben zorgverleners in de ouderenzorg behoefte aan meer kennis van groepsdynamische processen en psychosociale problematiek van cliënten om hen goed bij activiteiten te kunnen (laten) begeleiden. In de GGZ en VGZ hebben zorgverleners behoefte aan vaardigheden in het coachen van andere medewerkers, vrijwilligers en mantelzorgers. Het (bij-)scholingsaanbod over een zinvolle daginvulling beoordeelt een groot deel van de zorgverleners uit alle drie de sectoren als onvoldoende. Dit blijkt uit een vragenlijstonderzoek onder deelnemers van het NIVEL Panel Verpleging & Verzorging.

Een zinvolle daginvulling

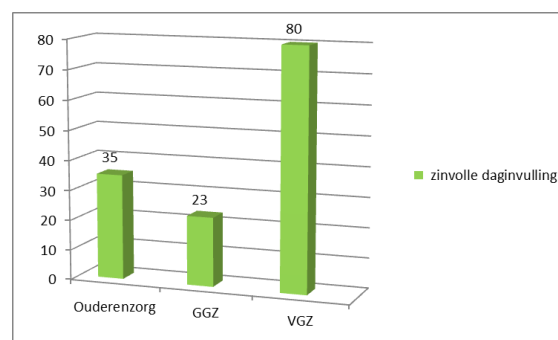
Zorgverleners in de intramurale zorg moeten cliënten ondersteunen bij het zinvol invullen van de dagen. Een zinvolle daginvulling omvat activiteiten die bij de persoonlijke voorkeuren en gewoonten van cliënten aansluiten. Dit zijn bijvoorbeeld creatieve bezigheden, beweeg-, sport- of werkactiviteiten. Ook het betrekken van cliënten bij de huishoudelijke zorg of bij koken, kan onderdeel zijn van een zinvolle daginvulling.

Voor de kwaliteit van leven van cliënten is een zinvolle daginvulling essentieel. Het coördineren en ondersteunen van een zinvolle daginvulling, wordt dan ook benoemd in de beroepsprofielen van zorgverleners in de ouderenzorg, GGZ en VGZ (V&VN, 2015; GGZ Nederland 2012; VGN: 2005). Onder zorgverleners verstaan we in deze factsheet, verpleegkundigen, verzorgenden en agogisch begeleiders. De factsheet beschrijft welk deel van de cliënten volgens zorgverleners een zinvolle daginvulling krijgen, welke scholingsbehoeften zij hebben, en de eventuele verschillen tussen de sectoren.

In VGZ meer zinvolle daginvulling

We vroegen zorgverleners welk deel van hun cliënten een zinvolle daginvulling krijgt. Figuur 1 laat zien dat de verschillen tussen de drie sectoren groot zijn.

Figuur 1: Percentage zorgverleners dat aangeeft dat de meerderheid van hun cliënten een zinvolle daginvulling krijgt.

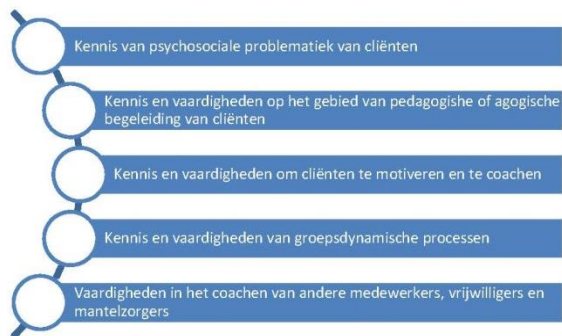
In de verstandelijk gehandicapten zorg (VGZ) krijgt volgens zorgverleners een significant groter deel van de cliënten een zinvolle daginvulling (80%) dan in de ouderenzorg (35%) en de GGZ (23%).

In ouderenzorg meeste scholingsbehoefte

In de ouderenzorg hebben zorgverleners op meer gebieden behoefte aan bijscholing dan zorgverleners in de GGZ en VGZ. Aan de zorgverleners is gevraagd welke competenties (kennis, vaardigheden en attitudes) zij nodig hebben voor het realiseren van een zinvolle daginvulling voor cliënten. Daarnaast is gevraagd in hoeverre ze deze competenties beheersen. Op vijf gebieden waarvan zorgverleners in de ouderenzorg aangeven deze nodig te hebben voor een zinvolle daginvulling, geven zij aan

onvoldoende competent te zijn en bijscholing te willen.

Figuur 2: Scholingsbehoeften in de ouderenzorg t.a.v. een zinvolle daginvulling

Op een zelfde wijze is bepaald dat zorgverleners in de VGZ en GGZ op drie gebieden scholingsbehoeften hebben. Figuur 3 geeft deze weer.

Figuur 3: Scholingsbehoeften in de VGZ en GGZ t.a.v. een zinvolle daginvulling

Opvallend is dat zorgverleners in de ouderenzorg meer scholingsbehoeften laten zien als het gaat om agogische vaardigheden, groepsdynamische processen en psychosociale problematiek. Deze kennis en vaardigheden zijn nodig om activiteiten zo aan te (laten) bieden, dat deze optimaal aansluiten bij de individuele behoeften van cliënten. In de VGZ en GGZ is, naast vaardigheden in het coachen van andere medewerkers, vrijwilligers en mantelzorgers, vooral behoefte aan kennis om meer activiteiten buiten de instelling te realiseren.

Verschillen in scholingsaanbod

In alle drie de sectoren is een groot deel van de zorgverleners van mening dat de huidige (beroeps)opleiding te weinig aandacht besteedt aan kennis en vaardigheden ten behoeve van een zinvolle daginvulling voor cliënten. In de GGZ

vinden zorgverleners dit significant vaker (56%) dan in ouderenzorg (48%) en de VGZ (41%).

Ook vindt een aanzienlijk deel van de zorgverleners dat er te weinig na- en bijscholing is op dit gebied. In de ouderenzorg (57%) en in de GGZ (56%) vinden zorgverleners dit significant vaker dan in de VGZ (43%). In de ouderenzorg (67%) en GGZ (69%) vinden zorgverleners ook significant vaker dat *hun instelling* onvoldoende bij- en nascholing biedt als het gaat om een zinvolle daginvulling dan in de VGZ (42%).

Conclusie

Volgens zorgverleners in de VGZ krijgen meer van hun cliënten een zinvolle daginvulling, dan volgens zorgverleners in de GGZ en ouderenzorg. Ook hebben zorgverleners in de VGZ minder scholingsbehoeften en zijn zij tevredener over de basisopleiding en het na- en bijscholingsaanbod om een zinvolle daginvulling voor hun cliënten te kunnen realiseren. Een van de verklaringen voor de verschillen tussen de sectoren is dat zorgverleners in de VGZ relatief vaak een agogische opleiding hebben. In agogische opleidingen gaat meer dan in opleidingen in de verpleegkunde of verzorging aandacht uit naar agogische vaardigheden en groepsdynamische processen, die een belangrijke rol spelen bij het faciliteren van een zinvolle daginvulling.

In de GGZ, maar ook in de ouderenzorg, is een groot deel van de zorgverleners nog niet tevreden over het (kunnen) realiseren van een zinvolle daginvulling voor cliënten. Ook niet ondanks recente of lopende investeringen, zoals via het landelijke programma Waardigheid en Trots in verpleeghuizen (<http://www.waardigheidentrots.nl/>). Wellicht kunnen beleidsmakers en zorgverleners in de ouderenzorg en GGZ lering trekken uit zinvolle daginvullingen in de VGZ. Toch spelen er - zo blijkt uit een eerdere factsheet - ook in de VGZ nog wensen, bijvoorbeeld voor een meer persoonsgerichte daginvulling die beter past bij het individu (De Veer e.a., 2017).

Zorgverleners in de VGZ kunnen op hun beurt ook weer zaken leren van de ouderenzorg. Bijvoorbeeld over de faciliteiten voor een zinvolle daginvulling (Verkaik e.a., 2017). Faciliteiten als een beleefstuin of een

snoezelruimte zijn relatief vaak aanwezig in de ouderenzorg.

Literatuur

- Beroepsprofiel, Verpleegkundigen & Verzorgenden 2020 Deel 2 en 3;
- GGZ-Agoog Beroepscompetentieprofiel MBO. Amersfoort: GGZ Nederland, 2012.
- GGZ-Agoog Beroepscompetentieprofiel HBO. Amersfoort: GGZ Nederland, 2012.
- Haterd J van de, Liefhebber S, den Hollander M. Beroepscompetentieprofiel mbo-verpleegkundige in de branche VVT. Utrecht: Movisie, 2012.
- Landelijk competentieprofiel voor beroepskrachten (niveau ABC) in het primaire proces van de gehandicaptenzorg. Utrecht: VGN, 2005.
- Toekomstbestendige beroepen in de verpleging en verzorging. Rapport stuurgroep over de beroepsprofielen en de overgangsregeling. Utrecht: V&VN, 2015.
- Veer, A.J.E. de, Verkaik, R., Groot, K. de, Francke, A.L. Tijd, faciliteiten en scholing nodig voor meer persoonsgerichte daginvulling voor mensen met een verstandelijke beperking. Factsheet. www.nivel.nl; NIVEL, 2017.
- Verkaik, R., Veer, A.J.E. de, Groot, K. de, Francke, A.L. Een zinvolle daginvulling in de intramurale ouderenzorg: verpleegkundigen en verzorgenden willen meer scholing. Factsheet. www.nivel.nl; NIVEL, 2017.

Onderzoeksmethode

Op verzoek van het Ministerie van VWS, ontvingen 811 deelnemers van het NIVEL Panel Verpleging & Verzorging in september 2016 een vragenlijst met vragen over een zinvolle daginvulling. Paneldeelnemers zijn altijd werkzaam in een (deels) uitvoerende functie. Voor deze peiling benaderden we alleen deelnemers uit de intramurale ouderenzorg, GGZ of gehandicaptenzorg. In totaal vulden 351 verpleegkundigen, verzorgenden en agogisch begeleiders de vragenlijst volledig in. Een respons van 43%.

Kenmerken respondenten

Van deze 351 zorgverleners in de intramurale zorg, werkten er 166 in de ouderenzorg, 126 in de verstandelijk gehandicapten zorg en 59 in de GGZ. Van de zorgverleners is 42% verpleegkundige, 37% verzorgenden/helpende en 22 % agoog. De zorgverleners in de GGZ hadden overwegend een verpleegkundige achtergrond (92%), zorgverleners in de ouderenzorg hadden een verzorgende/helpende (75%) of verpleegkundige (23%) achtergrond, en in de VGZ hadden zij een agogische (57%) of verpleegkundige (43%) achtergrond. De meeste respondenten zijn tussen de 46 en 55 jaar oud (36%) en tussen de 56 en 65 jaar oud (37%). 27% is 45 jaar of jonger. Van de respondenten is 88% vrouw en 89% werkt in een uitvoerende functie, zonder leidinggevende taken.

Vragenlijst

De vragenlijst bevatte 33 vragen. 13 vragen betroffen de achtergrond van zorgverleners, 6 vragen de taken voor het realiseren van een zinvolle daginvulling, 5 vragen gingen over competenties en scholing, 9 vragen gingen over de praktijk rondom een zinvolle daginvulling. Veruit de meeste vragen hadden voorgestructureerde antwoordcategorieën. Vragen waren gebaseerd op beleidsdocumenten, beroepsprofielen en onderzoeksliteratuur betreffende een zinvolle daginvulling in de intramurale zorg. De vragenlijst kwam mede tot stand in overleg met VWS, V&VN (ouderenzorg en GGZ) en VGN. De vragenlijst werd getest door leden van V&VN en VGN en door drie paneldeelnemers (1 intramurale ouderenzorg, 1 VGZ, 1 GGZ).

Afname en reminders

In september 2016 ontvingen paneldeelnemers een email met een toelichting op de vragenlijst, de onderwerpen en een link naar de vragenlijst. De vragenlijst werd alleen digitaal aangeboden via een beveiligde website. Wanneer deelnemers de vragenlijst nog niet hadden ingevuld, dan ontvingen zij na twee weken en na drie weken een herinneringsmail met opnieuw de link naar de vragenlijst.

Analyses

De antwoorden op de vragen werden geanalyseerd d.m.v. beschrijvende statistiek (percentages en frequenties) met het programma Stata (14.0). Verschillen tussen sectoren (ouderenzorg, GGZ en VGN) werden getoetst door middel van Chi-kwadraat toetsen (significantie bij $p < 0.01$).

In de vragenlijst zijn zeventien competenties beschreven die horen bij het realiseren van een zinvolle daginvulling. In deze factsheet (figuur 3 en 4) is gekeken naar de competenties die de meerderheid van de (>50%) herkenden als relevante competenties voor een zinvolle daginvulling en die de meerderheid (>50%) herkenden als competenties waarop ze extra scholing nodig hebben.

Meer informatie over het Panel Verpleging & Verzorging kunt u vinden op www.nivel.nl/panelvenv of bij dr. Anke de Veer, a.deveer@nivel.nl.